

גביית רבית אחר גירות

תלמוד בבלי בבא מציעא עב.

1. תנו רבנן: ישראל שלוח מעות מן הנכרי ברבית, וזקפן עליו במלוה, ונתגייר, אם קודם שנתגייר זקפן עליו במלוה - גובה את הקרן וגובה את הרבית. ואם לאחר שנתגייר זקפן עליו במלוה - גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית. וכן נכרי שלוח מעות מישראל ברבית וזקפן עליו במלוה ונתגייר, אם עד שלא נתגייר זקפן עליו במלוה - גובה את הקרן וגובה את הרבית, אם משנתגייר זקפן עליו במלוה - גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית. רבי יוסי אומר: נכרי שלוח מעות מישראל ברבית - בין כך ובין כך גובה את הקרן וגובה את הרבית. אמר רבא אמר רב חסדא אמר רב הונא: הלכה כרבי יוסי. אמר רבא: מאי טעמא דרבי יוסי - כדי שלא יאמרו בשביל מעותיו נתגייר זה.

רא"ש בבא מציעא פרק ה סימן נו

2. ת"ר ישראל שלוח מעות מן הנכרי ברבית וזקפן עליו במלוה ונתגייר. אם עד שלא נתגייר זקפן עליו במלוה גובה את הקרן וגובה את הרבית ואם משנתגייר זקפן עליו במלוה גובה את הקרן ואין גובה את הרבית. ואפילו הרבית שעלה על המלוה קודם שנתגייר. דכיון דלא זקפן עליו במלוה קודם שנתגייר השתא הוא דקשקיל מיניה רביתא.

בית יוסף יורה דעה סימן קעא

3. ואהא דתניא אם עד שלא נתגייר זקפו גובה את הקרן ואת הרבית כתב מהרי"ק בשורש קל"ו דלהרא"ש כי זקפן עד שלא נתגייר דאמרינן דגובה רבית היינו דוקא רבית שעלה עד שלא נתגייר אבל לא רבית שעלה משנתגייר ובעל תרומת הדשן בסימן ש"ג חלוק עליו דסבירא ליה דלהרא"ש אף רבית שעלה משנתגייר גובה דמשעה שזקפו עליו במלוה הוי ליה כוליה כקרן ולזה נוטין דברי רבינו. ודעת ר"ם (תשובות מהר"ם מרוטנבורג ד' פראג סי' לח, ד"ק סי' קפח) בתשובת המלצר שכתב המרדכי (סי' שלד) דאף רבית שעלה משנתגייר גובה דמשעה שזקפו חשיב כקרן:

טור יורה דעה הלכות רבית סימן קעא

4. ישראל שלוח מעות מגוי ונתגייר אם עד שלא נתגייר זקפו עליו במלוה גובה את הקרן ואת הרבית שהרי קודם שנתגייר חזר כולו כקרן דמשעת זקיפה חשוב כגבוי ואם לאחר שנתגייר זקפן במלוה גובה הקרן ולא הרבית. ופירש א"א הרא"ש ז"ל דאפילו רבית שעלה קודם שנתגייר אסור ליקח וגוי שלוח מישראל ברבית ונתגייר אפילו לא זקפן במלוה עד לאחר שנתגייר גובה קרן ורבית שלא יאמרו בשביל מעותיו של זה נתגייר זה וה"ה נמי לא זקפן עליו במלוה כיון שלוח כשהיה גוי צריך לפרוע הרבית. וכתב הרמ"ה שאינו נותן אלא רבית שעלה קודם שנתגייר אבל לא מה שעלה לאחר שנתגייר וא"א הרא"ש ז"ל כתב שנותן אפילו רבית שעלה לאחר שנתגייר עד שעת פרעון:

בית יוסף יורה דעה סימן קעא

5. ופירש אדוני אבי ז"ל וכו'. כן נראה מדברי הרב המגיד שכתב בפרק ה' מהלכות מלוה (ה"ו) דיש מפרש דמן הדין גובה כל מה שעלה הרבית קודם שנתגייר אף על פי שלא זקפו עליו במלוה יכול לגבות אלא שחכמים תקנו לילך אחר זקיפה להחמיר:

פרישה יורה דעה סימן קעא אות ב

6. דאפילו רבית שעלה קודם שנתגייר וכו'. פירוש דוקא כשזקף (דאז גזרינן מה שעלה עליו קודם שנתגייר אטו מה שעלה לאחר שנתגייר הואיל ואינו ניכר בשטר. עד כאן המגיה) אבל לא זקף נוטל הרבית שקודם לכן וכן משמע במגיד משנה בפרק ה' דהל' מלוה (ה"ו) עיי"ש:

רא"ש בבא מציעא פרק ה סימן נז

7. וכן נכרי שלוח מעות מישראל ברבית וזקפן עליו במלוה ונתגייר. אם עד שלא נתגייר זקפן עליו במלוה גובה את הקרן ואת הרבית. ואם משנתגייר זקפן עליו במלוה גובה את הקרן ואין גובה את הרבית. ואפי' הרבית שעלה עליהן בעודו נכרי. ר' יוסי אומר נכרי שלוח מעות מישראל ברבית [ונתגייר] בין כך ובין כך גובה את הקרן וגובה את הרבית. אמר רב סחורה אמר רב הונא הלכה כרבי יוסי. אמר רבא מ"ט דרבי יוסי. שלא יאמרו בשביל מעותיו נתגייר זה הלכך שקיל מיניה אפילו רבית שעלה עליהן משנתגייר עד שעת פרעון אע"ג דאיסורא דאורייתא קעביד יש כח בחכמים לעקור דבר מן התורה ואפילו במקום עבירה.

פלפולא חריפתא בבא מציעא פרק ה סימן נז אות נ

8. אע"ג דאיסורא דאורייתא קעביד. איכא למידק כיון דמשנתגייר לא הלוה לו וכי קצץ עמו בשעת הלואה עדיין נכרי הוה ובהיתר קצץ אמאי הוי איסור דאורייתא דכספו לא תתן לו בנשך כתיב ואפילו לרש"י וסיעתיה דאסרי מדאורייתא אפילו קציצה דלאחר הלואה מכל מקום קציצה מיהא בעי.

חידושי הריטב"א בבא מציעא עב.

9. ת"ר ישראל שלוח מעות מן הגוי ברבית וזקפן עליו במלוה ונתגייר [וכו'] אם משנתגייר זקפן עליו במלוה גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית. יש למדין מכאן דה"ה גוי שיש לו שטר חוב על ישראל ויש בו רבית מפורש ועד שלא זקפו במלוה מכר הגוי או נתן אותו שטר חוב לישראל דאסור אותו ישראל לגבות הרבית כגוי עצמו שנתגייר, וכן היה אומר מורי הרב ז"ל, ואין הראיה מחוורת בעיני, דשאני הכא שהגוי הזה הוא עצמו הלוה מעות שלו וכשגובה אותן עכשיו נראה רבית הבאה מלוה ישראל למלוה ישראל, ואע"פ שבשעת הלואה גוי היה השתא בשעת גוביינא ישראל הוא, משא"כ בגוי שמכר חובו לישראל שהישראל הגובה אותו לא הלוה כלום ואין רבית מן הלוה למלוה.

שולחן ערוך יורה דעה הלכות רבית סימן קעא

10. ישראל שלוח מעות מהעובד כוכבים ברבית וזקפן עליו במלוה, ונתגייר, אם עד שלא נתגייר זקפן עליו במלוה, גובה קרן ורבית. ואם משנתגייר זקפן עליו במלוה, גובה הקרן ולא הרבית. אבל עובד כוכבים שלוח מישראל ברבית וזקף עליו את הרבית במלוה, אף על פי שזקפן עליו אחר שנתגייר, גובה את הקרן ואת הרבית, שלא יאמרו: בשביל מעותיו נתגייר זה, וגובה הישראל ממנו אחר שנתגייר כל מעות הרבית שנתחייב בהם כשהיה עובד כוכבים.

ט"ז יורה דעה סימן קעא ס"ק ב

11. ולא הרבית. - ואפי' מה שעלה קודם שנתגייר והטעם דכיון דלא זקפן עליו במלוה קודם שנתגייר השתא דקא שקיל מיניה רביתא כו' כן כתב הרא"ש. וכתב המגיד משנה דאף דמדינא מותר מכ"מ להחמיר הלכו אחר הזקיפה:

ש"ך יורה דעה סימן קעא ס"ק ב

12. ולא הרבית - אפילו רבית שעלה קודם שנתגייר, הרא"ש וטור, וכתב הה"מ מן הדין יכול לגבות מה שעלה קודם שנתגייר אלא שחכמים תקנו לילך אחר זקיפה להחמיר ע"כ ומ"ש אחר זקיפה להחמיר לרבנותא קאמר וכ"ש לא זקפו כלל דאסור אף במה שלא נתגייר וכ"כ הב"ח ועט"ז ולא כהפרישה:

לבוש יורה דעה סימן קעא

13. ישראל שלוח מעות מגוי בריבית וזקפן עליו במלוה ונתגייר, אם עד שלא נתגייר זקפן עליו במלוה גובה את הקרן ואת הריבית, דהואיל שזקפן עליו במלוה קודם שנתגייר נעשה כולו קרן משעת זקיפה וחשוב כגבוי, ואם לאחר שנתגייר זקפן עליו במלוה גובה את הקרן ולא את הריבית, ואפילו הריבית שעלו קודם שנתגייר אסור ליקח, הואיל וזקפו אחר שנתגייר. וגוי שלוח מישראל בריבית ונתגייר, אע"פ שזקפן עליו אחר שנתגייר גובה קרן וריבית, שלא יאמרו בשביל מעותיו נתגייר זה. מיהו אחר שנתגייר אינו גובה ממנו אלא הריבית שעלה עליו בעוד שהיה גוי, אבל ריבית שעלה אחר שנתגייר אינו צריך ליתן, שהרי ישראל הוא ואסור לקבלו ממנו. ולאו דווקא זקפן עליו במלוה אלא אפילו בלא זקיפה נמי דינא הכי הוא גבי גוי שלוח מישראל בריבית. אבל ישראל שלוח מגוי דווקא בזקיפה הוה דינא כמו שכתבנו, אבל בלא זקיפה יכול לגבות אחר שנתגייר שעלה קודם שנתגייר עד שנתגייר, אלא שבזקיפה אחר שנתגייר החמירו עליו מדרבנן. ואפשר לומר דגם בלא זקיפה לא יגבה אפילו הריבית שעלה קודם שנתגייר שאסרו לו חכמים, ולא משום חומרא אלא משום כבודו כדי שלא יזכרו לו שם דגיות בגירות, ויש לו לחוש לכבודו.

ב"ח יורה דעה סימן קעא

14. ומ"ש ופירש אדוני אבי הרא"ש דאפילו רבית שעלה קודם שנתגייר אסור ליקח. נראה מדהוצרך הרא"ש (סי' נז) לבאר שלא נפרש בסיפא דדוקא במה שעלה אחר שנתגייר הוא דאסור אלמא דברי שא בזקפן עד שלא נתגייר מותר ליקח אף הריבית שעלה אחר שנתגייר דאם לא כן אין חילוק בין זקפן קודם שנתגייר לזקפן אחר שנתגייר וליכא למימר דדוקא לפי הסלקא דעתך דבזקפן לאחר שנתגייר אינו אסור אלא במה שעלה אחר שנתגייר התם ודאי צריך לומר דבזקפן קודם שנתגייר מותר לגמרי אבל למאי דמסיק דבזקפן לאחר שנתגייר אסור לגמרי אם כן בזקפן קודם שנתגייר נמי לא שרי אלא במה שעלה קודם שנתגייר הא ליתא דאם כן אמאי נקט הרא"ש לפרש טפי סיפא דברייתא מרישא דברייתא אלא ודאי מסתברא ליה להרא"ש דהריבית שעלה כבר קודם שנתגייר פשיטא דמותר לו ליקח ואם כן רישא דברייתא לא איצטרך אלא להתיר אף במה שעלה אחר שנתגייר מטעמא דכיון שזקפן עליו קודם שנתגייר חשוב כולו כגבוי אף במה שעלה אחר שנתגייר אבל בסיפא דסלקא דעתך אמינא דאינו אסור אלא במה שעלה לאחר שנתגייר הוצרך הרא"ש לבאר דבסיפא נמי אסור ליקח אף במה שעלה קודם שנתגייר וכך הבין בתרומת הדשן וכך הוא העיקר ודלא כמו שהבין מהר"ק בשורש

קל"ו. וזה פשוט דהיכא דלא זקפן כל עיקר דאין צריך לומר דאסור אף במה שעלה קודם שנתגייר
דהשתא הוא דקשקיל רביתא:

גידולי תרומה שער מו חלק ד אות יא

15. הדין הג' ישראל שלוח מע"א ברבית ונתגייר ולא זקף כלל הרבית אם מותר מה שעלה קודם שנתגייר,
לא ראיתי שדברו בזה המפרשים ז"ל אלא בע"א שלוח מישראל, ואין ולא ורפיא בידי, דאי טעמא
דבשזקף אחר הגרות אסור מה שעלה קודם שנתגייר הוא משום דאזלינן בתר זקיפה, כדברי ה"ה, א"כ
בהא דליכא זקיפה מותר, ואי טעמא משום דהשתא שקיל רביתא, כדמשמע מדברי הרא"ש, א"כ בהא
נמי דלא זקף כיון דהשתא שקיל מניה רביתא אסור. ומה גם בהצטרף בזה דברי הרשב"א שבנ"י
דבע"א שלוח מישראל ולא זקף כלל תלה הטעם להתר מה שעלה קודם משום דשייך ביה נמי שמא
יאמרו וכו', משמע דבישראל שלוח מע"א דליכא האי טעמא אסור, והיינו ודאי משום דהשתא שקיל
מניה רביתא. וכיון דספק זה בדרבנן המיקל לא הפסיד.